

металургійного ринку України зумовлює необхідність розробки ефективних інструментів державного впливу для досягнення бажаних результатів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Большаков В.І. Чорна металургія і національна безпека України / В.І. Большаков, Л.Г. Тубольцев // Вісн. НАН України. – 2014. – № 9. – С. 48–58.
2. Маліцький Б.А. Визначення загроз національній безпеці, що походять від стану науково-технічної сфери. / Б.А. Маліцький // Наука та наукознавство. – 2013. – № 4. – Ч. 1. – С. 31–44.
3. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконел, С.Л. Брю. – М.: Республика, 1992. – 400 с.
4. Закон України «Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України» № 934-ХІV від 14.07.1999 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/934-14>.
5. Венгер В.В. Особливості взаємодії держави та бізнесу у сфері гірничо-металургійного комплексу України: від підтримки до партнерства / В.В. Венгер, В.О. Точилін // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 114–128.
6. Головка В.В. Антикризові заходи у гірничо-металургійній галузі України (1999–2002 рр.): історія та наслідки / В.В. Головка // Сторінки історії. – 2013. – Вип. 35 – С. 203–219.
7. Осипов В.М. Управління конкурентоспроможністю продукції металургійної галузі : [монографія] / За наук. ред. акад. Б.В. Букринського ; НАН України ; Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. – Одеса : МПП «Евен», 2005. – 296 с.
8. Большаков В.И. Технический уровень и научное сопровождение металлургической отрасли Украины / [В.И. Большаков, Л.Г. Тубольцев, Гринев А.Ф.] // Металлургическая и горнорудная промышленность. – 2011. – № 2. – С. 1–6.

УДК 330.341.1(477)

Багашова Н.В.
кандидат геологічних наук,
доцент кафедри економіки і стратегії підприємств
Криворізького економічного інституту
Криворізького національного університету

БІЗНЕС-ІНКУБАТОРИ: СВІТОВИЙ Й ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ

У статті досліджено зарубіжний й вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів як новітніх структур розвитку економічного ринку. Виявлено причини відставання впровадження у промисловість української моделі бізнес-інкубування від зарубіжних моделей.

Ключові слова: бізнес-інкубатор, малий бізнес, середній бізнес, комерціалізація інновацій, коучинг, трансфер інновацій, інтелектуальна власність, венчурне фінансування.

Багашова Н.В. БИЗНЕС-ИНКУБАТОРЫ: МИРОВОЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ СОЗДАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

В статье исследован зарубежный и отечественный опыт создания и функционирования бизнес-инкубаторов как новейших структур развития экономического рынка. Определены причины отставания внедрения в промышленность украинской модели бизнес-инкубации от зарубежных моделей.

Ключевые слова: бизнес-инкубатор, малый бизнес, средний бизнес, коммерциализация инноваций, коучинг, трансфер инноваций, интеллектуальная собственность, венчурное финансирование.

Bahashova N.V. BUSINESS-INCUBATORS: FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCES OF CREATION AND FUNCTIONING

The research deals with foreign and domestic experience of creation and functioning of new economic market structures, business-incubators. There revealed some causes of introduction lagging of the Ukrainian business-incubation modal in comparison with some foreign models.

Keywords: business incubator, small business, medium business, commercialization of innovation, coaching, innovation transfer, intellectual property, venture financing.

Постановка проблеми. У розвинених країнах модель бізнес-інкубування працює вже тривалий час і зарекомендувала себе як потужний рушій активізації інноваційної діяльності у промисловості. В Україні юридично створена низка бізнес-інкубаторів, але вони фактично перебувають лише на початковій стадії функціонування. Тому необхідне вивчення питання вітчизняних умов утворення і діяльності бізнес-інкубаторів, оцінки можливостей щодо апробації передового світового досвіду розгортання бізнес-інкубаторного руху. Незважаючи на те що існує велика кількість досліджень в галузі впровадження нових, проблема бізнес-інкубаторів як однієї із сучасних організаційних форм підтримки реалізації інновацій досі недостатньо досліджена. Бізнес-інкубатор

привертає до себе увагу урядів, місцевого керівництва, наукових кіл та економістів, оскільки допомога малим і середнім підприємствам розглядається як інструмент забезпечення економічного росту та боротьби з бідністю шляхом розширення самостійної зайнятості, як засіб зміцнення приватного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням удосконалення механізмів створення бізнес-інкубаторів приділено увагу у працях таких вчених, як О. Бородіна, Л. Дмитриченко, В. Зянько, С. Єрохін, М. Жук, В. Ляшенко, Є. Панченко, О. Титаренко, В. Шарапов та ін. Проте проблема вивчення і узагальнення успішного зарубіжного досвіду створення і функціонування бізнес-інкубаторних структур залишається актуальним завданням.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження міжнародного досвіду у сфері діяльності бізнес-інкубаторів для використання у вітчизняній економічній системі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес-інкубатором є організація або міні-підприємство, що надає комплекс бухгалтерських, юридичних, консалтингових, інформаційних, орендних, адміністративно-технічних послуг підприємницьким суб'єктам, що створюються на сприятливих умовах з метою адаптації їх до умов ринку. Лише протягом 90-х років ХХ ст. завдяки діяльності бізнес-інкубаторів сектором малого бізнесу було створено близько 80% нових робочих місць у Європі та США. Потреба в бізнес-інкубуванні зумовлена також соціально-економічною природою малого підприємництва: протягом трьох років роботи виживає лише 14–30% новостворених малих підприємств, тоді як у бізнес-інкубаторі ця чисельність значно зростає і становить 85–86%.

Для стимулювання підприємництва значення бізнес-інкубаторів полягає у забезпеченні надання послуг за нижчими від ринкового рівня цінами.

Основними функціями бізнес-інкубаторів є каталізування трансферу інновацій і створення венчурних структур.

Підприємницька діяльність є механізмом улаштування соціально-економічного життя суспільства, що впливає на розвиток конкуренції, запровадження великими компаніями нової техніки і технології виробництва, покращення ефективності виробництва та економіки країни в цілому. Політика держави у регулюванні підприємницької діяльності полягає в одночасному збалансуванні інтересів держави та бізнесу, створенні оптимальних умов для підприємницької діяльності. Від розвитку підприємства залежить функціонування економіки країни в цілому, але в Україні не розроблена чітка стратегія регулювання цієї форми господарювання. Для розширення підприємницької діяльності та стійкого розвитку в умовах економічної ситуації країни дуже важливим є аналіз світового досвіду діяльності підприємств та можливість його використання в Україні.

Перші бізнес-інкубатори з'явилися у 50-ті роки ХХ ст. у Великій Британії. Проте найбільше розповсюдження (особливо після 1983 р.) бізнес-інкубатори отримали в США. Перший сучасний бізнес-інкубатор Batavia Industrial Center [8] був створений в США у 1959 р. з метою збільшення зайнятості населення. Протягом останніх десяти років їх кількість виросла з декількох десятків до 575, об'єднаних в Національну асоціацію бізнес-інкубаторів. Основними причинами, які сприяли швидкому створенню і розповсюдженню бізнес-інкубаторів у США, є:

1) Проблема відродження міських центрів і окремих регіонів. Інкубатори створювались і відкривались на вільних площах заводів і фабрик, на місці колишніх складів, шкіл, у відновлених будівлях, загалом в будь-яких приміщеннях, які можна було пристосувати для формування і розвитку малого бізнесу. Ці інкубатори виконували в основному функцію створення нових робочих місць і зв'язані були з нетехнологічним бізнесом.

2) Заохочення інноваційної діяльності і підприємницької активності в університетах. Інкубатори, поява яких була викликана цією причиною, виконували функцію підтримки наукомісткого підприємства.

3) Створення інкубаторів спрямовувалось на формування привабливих умов приватним інвесторам –

«діловим ангелам». Зручність інкубаторної схеми для венчурних капіталістів у тому, що вони таким чином можуть контролювати за рядом параметрів своїх клієнтів, одночасно створюючи їм умови для роботи. Ці інкубатори надають підтримку як фірмам високих технологій, так і нетехнологічному підприємству.

У 60-х роках ХХ ст. кількість бізнес-інкубаторів зростала. На сьогодні у США нараховують їх близько півтори тисячі. У 90-х роках виникли Інтернет-інкубатори. Зростання кількості бізнес-інкубаторів відбувається за рахунок активної державної підтримки та високої дохідності самих інкубаторів.

За даними NBIA (National Business Incubation Association), 87% підприємств, що «вирощені» у бізнес-інкубаторах, продовжують функціонувати на ринку. Без інкубаторів частка працюючих підприємств знижується до 50% [7].

Варто зазначити, що бізнес-інкубатори не створюють підприємницьке середовище, а лише каталізують економічні процеси. Одними з найуспішніших бізнес-інкубаторів у США на сучасному етапі є [6]: бізнес-інкубатор для технічної підтримки високотехнологічних компаній FFVC у Північній Кароліні, бізнес-інкубатор для допомоги підприємцям-початківцям Affinity Lab у Вашингтоні, бізнес-інкубатор для реалізації софтових та Інтернет-проектів Alpha Lab у Пенсільванії. Взагалі для американської моделі характерна схема створення технопарків з офісних центрів підприємств з перспективою перетворення їх у технополіси.

У Фінляндії на одного жителя припадає найбільша кількість бізнес-інкубаторів. Наявність їх значної кількості забезпечила стабільне економічне зростання країни, а самі бізнес-інкубатори стали, з одного боку, ефективним механізмом створення нових промислових підприємств, а з іншого – одним з ключових центрів консолідації зусиль різних суб'єктів (підприємств, університетів тощо) для активізації інноваційної діяльності. Фінські фахівці на власному практичному досвіді переконалися, що бізнес-інкубатори є дуже ефективним інструментом створення нових фірм та робочих місць, а також розширення співпраці між підприємствами й навчальними закладами.

У Швеції нараховується близько 80 бізнес-інкубаторів. Шведський досвід демонструє бізнес-інкубатори як ефективний інструмент розвитку бізнес-середовища промислових підприємств, місце генерування і впровадження інноваційних ідей на базі великих компаній. У Швеції набула активного поширення така форма ділового інкубування, як «внутрішній» інкубатор, який створюється великими підприємствами з метою стимулювання нових ідей, інновацій та розробки і впровадження внутрішніх бізнес-проектів. Це сприяє розвитку духу підприємництва серед працівників підприємства й підвищує рівень внутрішньої інноваційної діяльності та конкурентоспроможності підприємства-сателіта. Окремі проекти можуть реалізовуватися в рамках великого підприємства, проте більшість новостворених фірм відокремлюються від нього, особливо у тих випадках, коли бізнес-проект не пов'язаний з головним напрямом діяльності великого підприємства. Стимулювання державою комерціалізації інноваційних наукових розробок дослідників та науковців зі збереженням за ними права інтелектуальної власності є особливістю фінської та шведської моделей бізнес-інкубування.

В Італії бізнес-інкубатори виконують функції центрів зайнятості, середовища впровадження інноваційних ідей, підтримки малого бізнесу, джерел новіт-

ніх технологічних розробок та центрів прикладання надлишкової робочої сили для великих корпорацій. Малі інноваційні підприємства Італії, що «вирощені» в бізнес-інкубаторах, забезпечують діяльність великих промислових корпорацій в частині інновацій. Найбільшим італійським бізнес-інкубатором вважається ВІС Liguria, основними напрямками функціонування якого є: розвиток регіону Лігурії, підтримка стартапів і розширення бізнес-проектів, управління проектами, підтримка трансферу технологій і підприємництва із залученням науковців Генуезького університету. ВІС Liguria входить до складу європейської мережі підтримки інноваційного підприємництва ЕВН, що нараховує понад 200 центрів у Європі. Бізнес-інкубатор «Лігурія» надає три види послуг: логістичні, консультативні та фінансову допомогу (у частині залучення іноземних інвестицій співпрацює з національною агенцією Invitalia) [5].

Німецька модель створення і функціонування бізнес-інкубаторів має декілька особливостей. По-перше, це висока якість підготовки підприємців-новачків (лише 5% підприємств, «вирощених» у бізнес-інкубаторах, банкрутують). По-друге – переорієнтація бізнес-інкубаторів з інноваційної сфери на сферу підтримки малого і середнього підприємства.

Азійська модель, яка в основному представлена в Китаї, також постійно розвивається. Основними рисами китайських бізнес-інкубаторів є масштабність (бізнес-інкубатори тут є операторами великої кількості підприємницьких суб'єктів) і широке впровадження досягнень американської моделі бізнес-інкубування. Уряд Китаю спільно з місцевими владами організував більш 400 бізнес-інкубаторів. Через те, що урядове агентство із управління бізнес-інкубаторами перебуває у структурі Міністерства науки й технологій, всі ці бізнес-інкубатори надають свої послуги компаніям, які займаються технологіями. У результаті всі бізнес-інкубатори Китаю досить великі. Тільки у Шанхаї є близько 30 інкубаторів, які обслуговують 300 компаній. Чимало з цих компаній було створено так званими «вченими, що повернулися». Це вчені, які отримали освіту у Західній Європі, Північній Америці та повернулися до Китаю, щоб створити нові компанії, які можуть активно розвиватися.

Спочатку створення бізнес-інкубаторів у Росії намітилося дві стратегічних лінії. Перша полягала у перебудові давніх і пустинних будинків (школи, фабрики, складські приміщення) і введення їх в оренду. Друга також передбачала виділення приміщень, але основною функцією було надання різного роду послуг і патронат фірм. (У найрозвиненіших країнах переважну реалізацію отримала друга лінія.) Усього бізнес-інкубаторів у країні близько 80. Пояснюється це тим, що, хоча російському руху бізнес-інкубаторів біля 20 років, різке зростання інтересу до їх створення помічено лише у останні роки.

Основним принципом побудови державної політики України у сфері малого підприємництва є поєднання принципу невтручання у виробничу діяльність підприємця з принципом соціального партнерства. Основним завданням держави є побудова соціально-

ринкової економіки, що реалізовує досягнення як економічних, так і соціальних цілей, принцип державної політики – децентралізація та розширення прав регіонів і місцевого самоврядування у сфері малого підприємництва. Він полягає в направленні всієї практичної допомоги суб'єктам малого підприємства на місцевому рівні, оскільки саме тут влада і підприємці вступають в безпосередні відносини.

Перші бізнес-інкубатори в Україні були створені наприкінці 90-х років минулого століття. Серед них: технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології», бізнес-інкубатор Херсонської промислової палати, бізнес-інкубатор Об'єднаного профкому Чорнобильської АЕС тощо. Метою їхнього функціонування було навчання менеджменту, маркетингу, бізнес-плануванню; маркетингові дослідження конкурентоспроможності продукту і методів його просування та ін. Проте ідея створення бізнес-інкубаторів не знайшла широкого застосування та розвитку. Динаміка створення бізнес-інкубаторів в Україні за період з 2000 п. наведена у таблиці 1.

На теперішній час в Україні, за даними Держпідприємництва, зареєстровано понад 70 бізнес-інкубаторів. За даними ж нещодавно проведеного Українською асоціацією бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів (УАБІЦ) моніторингу діяльності бізнес-інкубаторів, їхня чисельність виявилася значно меншою і складає лише близько 10 бізнес-інкубаторів, які реально працюють [4, с. 11]. Серед них насамперед можна назвати Білоцерківський, Славутицький, Хмельницький, Сімферопольський, Львівський, Полтавський, Івано-Франківський бізнес-інкубатори. Така суттєва розбіжність у даних спричинена насамперед досі законодавчо не визначеним поняттям бізнес-інкубатора. У Господарському кодексі України взагалі не згадується такої організації, як бізнес-інкубатор. Концепція бізнес-інкубатора припускає ротацію фірм-клієнтів, тому в інкубаторі, як правило, не повинно бути довгострокових або передчасних договорів про оренду приміщення. Термін їх «життя» в інкубаторі складає від двох до п'яти років. Якщо підприємство за цей час міцно встає на ноги, то йому варто знайти собі приміщення поза інкубатором і звільнити місце для нової фірми. Проте на практиці, у залежності від наявності в наявності площі і попиту на неї, іноді можуть використовуватися і більш тривалі договори про оренду [3, с. 102]. На практиці бізнес-інкубатор може мати наступний вигляд (рис. 1).

Недоліком вітчизняної організаційно-господарської інноваційної підприємницької діяльності є нерівномірність розподілу її існуючих об'єктів за регіонами України. Так, у Києві та Київській області діють 12 бізнес-інкубаторів, в Одеській області – дев'ять; 18 регіонів країни мають по один-два бізнес-інкубатора. З 255 існуючих інноваційних фондів 175 працюють у Києві. Як відомо, успіх підприємництва залежить від вдалого поєднання особистості підприємця (який повинен бути професійно й морально підготовлений до виживання в умовах ринкової конкуренції), бізнес-ідеї (спроможної забезпечити задоволення попиту визначених споживачів та отримання очікуваного прибутку) та інвестицій (коштів,

Таблиця 1

Динаміка створення бізнес-інкубаторів в Україні за період з 2000 по 2014 р.

Елемент інфраструктури	Роки							
	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014
Бізнес-інкубатори	46	61	73	70	69	70	72	71

необхідних для реалізації бізнес-ідеї). Тому принцип функціонування бізнес-інкубатора в тому, щоб забезпечувати підтримку молодого бізнесу. Отже, концепція інкубації бізнесу полягає в створенні умов для перетворення новачка у сфері бізнесу з підприємницькою ідеєю на успішного суб'єкта підприємницької діяльності

Реєстрація бізнес-інкубаторів в якості некомерційної структури надає додаткові можливості для здобуття грантів і засобів різних організації підтримки малого бізнесу, інновацій. Форми державної, обласної або установ нижчого підпорядкування забезпечують доступ до бюджетного фінансування, участі у державних і регіональних програмах розвитку малого підприємництва. У свою чергу, організаційно-правова форма інкубатора залежить від того, ким та на чий кошти він створюється. Головна перевага бізнес-інкубатора для починаючих підприємців, що найчастіше випробують фінансових труднощів, укладається в тому, що інкубатори надають їм «дах над головою» на пільгових умовах, за цінами нижчими від ринкових (принаймні, спочатку). Для повноцінної діяльності бізнес-інкубатор повинен мати необхідні приміщення (виходячи з закордонного досвіду – 1000–2000 м²), матеріально-технічну базу (офісна техніка, Інтернет, навчальні класи, конференц-зал, бібліотека), кваліфікований штат, а також консультантів і викладачів, що працюють, як правило, на контрактній основі [2]. В Україні кількість технопарків (організаційних структур, що містять у собі наукові організації, малі промислові і сервісні підприємства), які мають у своєму складі бізнес-інкубатори, є порівняно невеликою. Необхідно створювати і розвивати спеціальні виробничо-технологічні зони на базі підприємств, що діють, або, щоб уникнути труднощів, пов'язаних з реконструкцією площ, не пристосованих під потреби малих підприємств, на нових площах [3, с. 56]. Державну політику в галузі малого підприємництва слід будувати на дотриманні принципу стабільності нормативно-правового режиму. Це визначальний чинник зовнішнього середовища малого підприємництва.

Висновки з даного дослідження. Розглянутий світовий досвід створення й діяльності бізнес-інкубаторів показав, що вони стали неодмінним атрибутом ринкової інфраструктури, ефективним засобом реалізації перспективних інноваційних підприємницьких ідей і, як наслідок, потужним рушієм соціально-економічного розвитку. В Україні, незважаючи на своє започаткування, бізнес-інкубаторний рух не набув значного поширення та ефективності передусім через відсутність дієвої державної політики стимулювання розвитку бізнес-інкубаторів, нерозуміння багатьма ринковими суб'єктами ролі бізнес-інкубаторів як джерел утворення підприємницького середовища. Основними перешкодами на шляху розвитку бізнес-інкубаторів в Україні є:

Рис. 1. Типова модель бізнес-інкубатора

- 1) відсутність законодавчої бази діяльності бізнес-інкубаторів, стимулювання їхнього започаткування;
- 2) дефіцит власних фінансових ресурсів бізнес-інкубаторів;
- 3) відсутність державної політики залучення інвестицій у розвиток бізнес-інкубаторів;
- 4) складна процедура отримання земельних ділянок для розміщення на них бізнес-інкубаторних структур;
- 5) нерозвиненість систем венчурного фінансування в Україні;
- 6) відсутність ефективних механізмів трансферу інновацій в українську промисловість;
- 7) низький рівень інформування про можливості бізнес-інкубаторів у розвитку підприємництва регіонів;
- 8) небажання керівників вищих навчальних закладів займатися проблемами працевлаштування студентів, застосовуючи методики та технології бізнес-інкубації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шевчук Л.Т., Колодійчук А.В. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес-інкубаторів / Л.Т. Шевчук, А.В. Колодійчук // Регіональна економіка. – 2013. – № 1(67). – С. 178–184.
2. Гаташ В. Бізнес-інкубатор для малих і середніх інноваційних фірм / В. Гаташ // Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zn.kiev.ua>.
3. Гончаров В.М. Формування організаційно-економічного механізму системи інноваційного розвитку підприємств регіону : [монографія] / В.М. Гончаров, Ю.Н. Деречинський. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2009. – 280 с.
4. Проданова І.І. Аналіз розвитку малого підприємництва та його вплив на регіональну економіку / І.І. Проданова, У.Б. Бережницька // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць Львівського національного університету ім. Івана Франка. – 2011. – № 24. – С. 74–80.
5. Центр «Харьковские технологии» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kh.kharkov.ua>.
6. Три американских бизнес-инкубатора, или три подхода к бизнес-инкубированию, продемонстрированные в ходе тренинговой программы SABIT в феврале 2011 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sibai.ru/media/American_Incubator_SABIT.pdf.
7. Incubators adapt to changing conditions, but remain a solid option for start-ups. – Accessed: <http://www.technologytransfereconomics.com/content/reprints/210-incubators>.
8. The History of Business Incubation. – Accessed : http://www.nbia.org/resource_library/history.